

JUNI

DNB magazine nr. 2, 2014

DNB MAGAZINE

Brazilië:
WK & economie



In dit nummer...



6/ Danièle Nouy over Europees toezicht

Niemand moet denken dat Danièle Nouy een woud van nationale toezichtregels zal toestaan. Daarover laat de nieuwe voorzitter van het Europees banktoezicht geen onduidelijkheid bestaan.



14/ Brazilië: WK & economie

Met het organiseren van het WK voetbal en de Olympische Spelen staat Brazilië volop in de schijnwerpers. Maar de hoop op een economische boost lijkt vervlogen.

ARTIKELEN



- 10/ Hypotheekschuld hoog maar beheersbaar
- 20/ Op de bres voor Oekraïne
- 22/ Interview met Charles Goodhart
- 25/ De strijd tegen corruptie

RUBRIEKEN

- 03/ Redactioneel
- 04/ Banktueel
- 09/ Wereld in cijfers
- 26/ Kunstpodium: Martijn van Kreijl
- 28/ In Beeld

Een warme zomer

De zomer is begonnen. Een warme zomer voor voetballiefhebbers, wie wordt wereldkampioen in Brazilië? In dit DNB magazine aandacht voor de prestaties van het gastland buiten het voetbalveld. Hoe ontwikkelt de Braziliaanse economie zich en waar komt de onvrede rond het WK vandaan. In een paar jaar tijd sloeg het sentiment radicaal om van complete euforie naar massale protesten.

Ook een 'warme' zomer voor de 128 grootste banken van Europa. Op 4 november neemt de ECB het toezicht over op deze banken. Op dit moment worden de boeken van de banken doorgelicht (de zogenoemde Asset Quality Review). Deze zomer volgen de stresstests. En eind oktober worden de resultaten bekendgemaakt en moeten zwakke banken passende maatregelen nemen. Danièle Nouy, voorzitter van de Supervisory Board van de ECB, licht toe en blikkt vooruit: 'Als je ziet welke grote stappen er in korte tijd zijn gezet, twijfel ik er niet aan dat Europa grotendeels op één lijn zit wat betreft het banktoezicht.' Ook Charles Goodhart, emeritus hoogleraar van de London School of Economics en oud-monetair adviseur van de Bank of England, geeft zijn visie op de ontwikkelingen in het toezicht in Europa.

Tenslotte aandacht voor hulp van DNB aan de centrale bank van Oekraïne. Nederland en Oekraïne zitten in dezelfde IMF-kiesgroep, een groep van vijftien landen die samenwerken in het Fonds. En, nog meer toeval of niet, op dit moment zijn het een Nederlander en Oekraïner die als bewindvoerder en plaatsvervangend bewindvoerder voor deze groep werken.

De redactie

Wat je echt wilt weten

Depositorente negatief

Donderdag 5 juni heeft de Europese Centrale Bank de depositorente negatief gemaakt: een novum in de geschiedenis van deze centrale bank. Dit betekent dat de commerciële banken geen vergoeding meer krijgen voor het geld dat ze aanhouden bij de ECB. Op 1 juli 2012 had de ECB het rentetarief al op nul gesteld, en kregen banken daarvoor geen vergoeding meer. Maar nu de rente

negatief is, moeten banken betalen voor het geld dat ze bij de ECB willen aanhouden. Deze maatregel is een van de vele uit een breed pakket maatregelen waartoe de ECB op 5 juni besloot. Daarmee wil de ECB het hoofd bieden aan twee grote uitdagingen voor het monetair beleid op dit moment: de te lage inflatie en de gebrekkige kredietverlening aan bedrijven. •

Seminar macro-prudentieel beleid

‘Het succes van macroprudentieel beleid is bijna even belangrijk als het



winnen van het WK. Maar gelukkig betekent dit niet dat mensen op het dak van je woonboot klimmen als het beleid slaagt’, zo stelde DNB-president en Oranjefan Klaas Knot. Hij opende dinsdag 10 juni het DNB-seminar over macroprudentieel beleid in de praktijk. ECB-vicepresident Vítor Constâncio hield de keynote speech voor een internationaal gezelschap van vooraanstaande academici, toezichthouders en centraal bankiers. Zij wisselden van gedachten over de inzet van verschillende instrumenten om de financiële stabiliteit te waarborgen. •

DNB ontmoedigt gebruik bitcoins

Virtuele valuta's als bitcoins zijn een hype. DNB waarschuwt voor de risico's en wil het gebruik van virtueel geld ontmoedigen. DNB kan geen toezicht houden op virtuele valuta's omdat die buiten de reikwijdte van de Wet op het financieel toezicht (Wft) vallen. Volgens DNB zijn digitale munten tot op zekere hoogte geschikt als ruilmiddel, maar functioneren ze nauwelijks als opstapmiddel of rekeneenheid door hun sterk fluctuerende waarde. Een consument loopt het risico geld te verliezen als de koers onderuit gaat. Er zijn weliswaar serviceproviders die je tegen een vergoeding

daartegen beschermen, maar als die provider failliet gaat, ben je het geld kwijt. Er is dan geen enkel garantiestelsel dat een vergoeding uitkeert. •



Herstel pensioenfondsen

De gemiddelde dekkingsgraad van pensioenfondsen is sterk gestegen sinds begin 2009. Eind 2008 was de dekkingsgraad door de kredietcrisis sterk gedaald naar 95%. En dat is ver onder de minimaal vereiste dekkingsgraad van 105%. DNB vroeg daarom honderden pensioenfondsen een herstelplan te maken om hun dekkingsgraad binnen vijf jaar op peil te krijgen. Nu, vijf jaar later, hebben de fondsen een gemiddelde dekkingsgraad van 110%. Het herstel is vooral toe te schrijven aan de stijgende koersen van aandelen. Maar omdat de rente verder daalde en de levensverwachting opliep, bleef het herstel relatief beperkt. Fondsen die veel belegden in aandelen en zich indekten tegen het risico

van rentedaling hadden dan ook de sterkste stijging van de dekkingsgraad. •



Koning Willem I prijs

De Koning Willem I prijs is dit jaar gewonnen door Friesland Campina. Topman Cees 't Hart kreeg bij DNB de prijs uitgereikt van koningin Máxima, erevoorzitter van de stichting Koning Willem I. De Koning Willem I prijs wordt tweejaarlijks toegekend aan bedrijven die op een onderscheidende manier

ondernemen. Winnaars in andere categorieën waren: havenbedrijf KOTUG in de categorie MKB, en Texel Energie als duurzame onderneming. Met deze prijzen wil de stichting Koning Willem I de nationale economie stimuleren. DNB-president Klaas Knot is voorzitter van de stichting. •



Danièle Nouy:

‘We staan er beter voor dan vijf jaar geleden’

‘Ik twijfel er niet aan dat Europa grotendeels op één lijn zit voor het toezicht op banken’, zo stelt Danièle Nouy, de hoogste baas van het Europees bankentoezicht.

door Rutger Vahl

Nouy is volgens de Belgische krant De Morgen ‘een vrouw die bankiers angst inboezemt’. Een imponerende verschijning is ze zeker, zo viel ook dit voorjaar in Amsterdam te merken. Nouy was hier als gastspreker bij een conferentie ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan van de Nederlandsche Bank.

De 62-jarige Danièle Nouy werd in november benoemd tot voorzitter van de Supervisory Board van de Europese Centrale Bank (ECB). Onder haar leiding neemt deze Raad vanaf november alle belangrijke besluiten over de banken van Europa. Zij doet dat samen met Jan Sijbrand, DNB-directeur toezicht banken, en met de andere vertegenwoordigers van de financiële toezichthouders van de eurolanden.

Nouy, afkomstig uit Bordeaux, moeder van twee dochters en getrouwd met de directeur van een verzekeringsmaatschappij, heeft een lange carrière achter de rug in het bankentoezicht. Toen ze begin jaren zeventig in de financiële sector begon, liep ze nog een topfunctie mis omdat ze een vrouw was. Die tijden zijn gelukkig veranderd. Een vrouw in de bankenwereld is niet uniek meer en Nouy's naam kan worden toegevoegd aan die van Janet Yellen (gouverneur van de Federal reserve), Elvira Nabiullina (hoofd van de Russische centrale bank) en Christine Lagarde (IMF). Toch konden veel kranten het niet nalaten om Nouy's benoeming tot toezichthouder op de grote Europese banken een ‘persoonlijke revanche’ te noemen. De Française zelf lijkt daar allerminst mee bezig. Ze heeft slechts twee prioriteiten: goed grensoverschrijdend toezicht op Europese banken en op tijd haar kop koffie, de enige verslaving die Nouy zich permitteert. Naast haar werk wellicht...

‘Ik heb me laten vertellen’, begon Nouy haar speech, ‘dat de Nederlandsche Bank tweehonderd jaar geleden werd opgericht om de handel te bevorderen. In zekere zin geldt dat ook voor de Supervisory Board van de ECB. Ons doel is Europese banken beter ‘crisis proof’ te laten zijn. Gezonde banken zijn cruciaal voor het herstellen van het vertrouwen, en daarmee voor economisch herstel en economische groei in het eurogebied.’

Goed toezicht geldt als één van de belangrijke voorwaarden voor gezondere banken. Tot nu toe wordt dat toezicht uitgevoerd door nationale toezichthouders waar banken in steeds grotere mate grensoverschrijdend zijn geworden. De Française kon niet nalaten om de eurosceptici – die Europa besluiteloosheid verwijten – van repliek te dienen. ‘Vijf jaar geleden’, hield Nouy de zaal voor, ‘vond men een Europees bankentoezicht nog onrealistisch. Vandaag de dag hebben we het geregeld. Hoezo besluiteloosheid?’ Dit is een belangrijk jaar, vervolgde Nouy. De ECB zit nu in de tweede fase van het doorlichten van de boeken van de 128 grootste banken in het eurogebied (de zogenoemde Asset Quality Review). Deze zomer volgen de stresstests. En eind oktober worden de resultaten bekendgemaakt en moeten de zwakke banken passende maatregelen nemen.

Sollicitaties

Banken moeten de komende maanden aantonen dat hun kapitaalbuffers niet door de kritische grens van 5,5% zakken als er een nieuwe economische crisis zou ontstaan. De eisen zijn veel hoger dan bij vorige stresstesten. Nouy geeft banken eerst de tijd nieuw kapitaal op te halen. ‘Wie slim is, wacht niet tot het allerlaatste moment’, waarschuwde ze. ‘Mocht uit de test blijken dat



‘Banken moeten een minimale gezondheidsconditie hebben’

meer banken hun buffers moeten aanvullen, leidt dat tot meer vraag op de kapitaalmarkten. En dus tot hogere prijzen.’

Op 4 november neemt de ECB het toezicht over op de 128 grootste banken van Europa. Hiertoe behoren onder meer de Nederlandse ING, Rabobank, ABN Amro en SNS Bank. Zij komen dan onder rechtstreeks toezicht te staan van 800 Europese toezichthouders. Met gepaste trots vertelde Nouy dat het sollicitaties regent en dat haar organisatie de talenten ‘voor het uitkiezen’ heeft. Al is het bepaald niet haar doel het talent weg te roven bij de nationale centrale banken. Sterker nog, een goede samenwerking met nationale toezichthouders is cruciaal. Nouy: ‘Wij kunnen veel leren van nationale *best practices*. De Nederlandsche Bank is bijvoorbeeld sterk in *soft factors* en corporate governance.’ Ze kreeg de lachers op haar hand toen ze vertelde dat ze de afgelopen week bijna elke avond had gedieneerd met Jan Sijbrand. ‘En ik heb het gevoel dat we nog steeds niet zijn uitgepraat.’

Rampenkapitaal

Nouy is niet bang om kritiek te geven, maar kan ook incasseren. Dat bleek toen Anat Admati, Stanford Graduate School of Business, het woord kreeg. De Amerikaanse econome was niet onder de indruk van het Europese banktoezicht en uitte haar bedenkingen over de zogenoemde ‘bail-in-regels’. Die bepalen dat noodlijdende banken als eerste gered moeten worden door aandeelhouders, obligatiehouders en grote spaarders. ‘Dit gaat niet werken’, meent Admati. Zij vindt dat er maar één echte *wall of defense* is: aandelenkapitaal. ‘Europese banken moeten zo snel mogelijk nieuwe aandelen uitgeven ook al hebben ze hier een verbluffende hekel aan. Ik vind het onbegrijpelijk dat de Europese toezichthouder over iets anders praat dan gewone aandelen.’

Hiermee reageerde Admati op Nouy, die zich daarvoor positief had uitgelaten over zogenoemde ‘Co Co’s’, contingent kapitaal. Deze obligaties tellen volgens de nieuwe Europese kapitaalregels mee als kernkapitaal van banken. Co Co’s werden ooit door verzekeraars in het leven geroepen om het risico van natuurrampen voor een deel te kunnen afwentelen op beleggers. Ze bieden beleggers een hoog rendement als het goed gaat met een bank, maar worden automatisch omgezet in aandelen zodra een bank

failliet dreigt te gaan. Nouy: ‘Eigenlijk klinkt het begrip ‘Co Co’ veel te vriendelijk. We kunnen beter spreken van rampenkapitaal. Dat trekt meteen de juiste beleggers aan!’

Kapitaaleisen

Het is dit soort, bijna on-Franse, *tongue-in-cheek* humor, die Nouy ook populair maakt bij journalisten. De Nederlandse pers was vooral geïnteresseerd in haar mening over specifieke Nederlandse kapitaaleisen aan banken. Mag Nederland in zijn eentje hogere normen opleggen, mocht men dat nodig vinden? Nouy gaf onomwonden aan dat ze in dat geval geen veto zal uitspreken. Die opmerking zal de Tweede Kamer als muziek in de oren klinken. Het draait in de discussie om de zogenoemde ‘leverage ratio’, een maat voor de verhouding tussen het vermogen van een bank en het balanstotaal. Internationale regels bepalen dat banken in 2018 een leverage ratio moeten hebben van minimaal 3%. Veel Nederlandse politici vinden dat te laag. Nouy gaf aan dat er in sommige landen goede redenen kunnen zijn om een hogere leverage ratio aan te houden. Bijvoorbeeld omdat de bankensector er bovengemiddeld omvangrijk en internationaal is, zoals in Nederland. Die relatief simpele leverage ratio komt overigens in de plaats van het complexe risicomodel waarmee nu toezicht wordt gehouden op banken.

Harmonisatie

Maar niemand moet denken dat Nouy een woud van nationale toezichtregels zal toestaan. Daarover liet de kordate Française geen onduidelijkheid bestaan. Haar organisatie is nu juist in het leven geroepen om aan grensoverschrijdende verschillen een einde te maken. Ze wees erop dat 80% van de nationale uitzonderingen zijn gemaakt door de nationale toezichthouder. ‘En vanaf november 2014 zijn wij de toezichthouder’, zei ze. Dat biedt Nouy en haar team mogelijkheden om te harmoniseren. Behalve als afwijkingen in nationale wetten staan. Nouy toonde zich optimistisch en strijdvaardig: ‘Als je ziet welke grote stappen er in korte tijd zijn gezet, twijfel ik er niet aan dat Europa grotendeels op één lijn zit wat betreft het banktoezicht. De crisis heeft duidelijk gemaakt dat er een sterke politieke wil is om het eurogebied tot een succes te maken. We staan er beter voor dan voor de crisis.’ •

Vermogensongelijkheid groeit



Ondanks de economische crisis zijn de inkomensverschillen sinds 2008 niet toegenomen. Nederland staat nog altijd in de top vijf van Europese landen met de laagste inkomensongelijkheid. In 2012 was het gemiddelde inkomen 33.200 euro: de 20% rijkste huishoudens ontvingen 36% van het totale inkomen. Wat wel is toegenomen is de vermo-

gensongelijkheid. Het gemiddelde gezin heeft een vermogen van 157.000 euro. De helft van de gezinnen heeft minder dan 27.000 euro; 80% van het vermogen is in het bezit van de 20% meest vermogenden.

Het vermogen van de minder vermogenden bestaat vrijwel volledig uit het eigen huis minus hypotheek. Daardoor

slonk hun vermogen sterker in waarde dan dat van de meer vermogende huishoudens, die ook aandelen en spaartegoeden hebben. Hierdoor is de vermogensongelijkheid toegenomen. Een herstel op de huizenmarkt zou deze trend kunnen keren. •

Bron: CBS



Hypotheekschuld hoog maar beheersbaar

Het dieptepunt op de huizenmarkt lijkt voorbij, maar de hypotheekschuld blijft voorlopig hoog.

door Simon de Wilde

In het eerste kwartaal van 2014 zagen de Nederlandse banken de vraag naar hypotheeklen voor het eerst in acht jaar tijd stijgen. En de verwachting is dat deze stijging doorzet in het tweede kwartaal van dit jaar. Het is een indicatie dat er na jaren van malaise een kentering optreedt op de woningmarkt. Vorig jaar nog, in 2013, slook de totale Nederlandse hypotheekschuld voor het eerst sinds tientallen jaren: van 653 miljard euro in 2012 naar 637 miljard euro vorig jaar, omdat banken minder nieuwe hypotheeklen verstrekten en omdat huishoudens bestaande hypotheeklen versneld aflossen. Ondanks deze lichte daling van 2013 heeft Nederland nog altijd een van de hoogste hypotheekschulden ter wereld, gemeten als percentage van het bruto binnenlands product (bbp). Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) waarschuwde Nederland in het verleden voor de risico's die daaraan kleven.

Huizenzeepbel

Wie wil weten waarom de hypotheekschuld in Nederland zo hoog is, moet de historie induiken. Nadat de gemiddelde huizenprijs eind jaren zeventig en begin jaren tachtig scherp gedaald was, leek de waarde van een woning daarna slechts te kunnen stijgen. In topjaar 2000 stegen de huizenprijzen met 20%. Wie een huis wilde kopen, moest zich steeds verder in de schulden steken, waardoor de totale hypotheekschuld fors opliep.

Meer lenen was eenvoudig omdat banken in de jaren negentig tweede inkomens gingen meetellen bij het verstrekken van een hypotheek. Ook kwamen banken met nieuwe hypotheekvormen zoals de spaarhypotheek, de aflossingsvrije hypotheek en de tophypotheek. In 2011 kwam de Nederlandse hypotheekschuld uit op 105% van het bbp, terwijl dit in 1995 nog 43% was. Afgezet tegen 'rampjaar' 2008 is een huis nu gemiddeld bijna

20% minder waard en is het aantal woningverkoppen drastisch geslonken. Verwisselden in de jaren voor 2008 jaarlijks ruim 200.000 woningen van eigenaar, in 2013 werden er circa 100.000 woningen verkocht. De laatste maanden verstrekken banken weer meer hypotheeklen en dit betekent dat het aantal verkochte woningen wat aantrekt. Sinds de zomer van vorig jaar ligt de gemiddelde prijs van een woning ongeveer op hetzelfde niveau en is hier en daar al weer sprake van prijsstijgingen. Daarmee lijkt de bodem inmiddels een gepasseerd station. Een kanttekening hierbij is dat de nieuwbouw op de woningmarkt sterk achterblijft. De nieuwbouwproductie is sinds 2008 met 35% gedaald. Dit heeft zijn weerslag op de bouwsector waar in de afgelopen acht jaar bijna 80.000 banen zijn verdwenen.

Onderwaterhypotheeklen

Een gevolg van de sterk gedaalde huizenprijs is dat het aantal hypotheeklen dat 'onder water' staat, fors is toegenomen. Uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) blijkt dat begin 2013 een op de drie huiseigenaren een huis bezit waarvan de hypotheekschuld hoger is dan de waarde van het onderpand. In 2008 was dit nog 13%. En ook de gemiddelde restschuld is onderhand flink opgelopen tot 61.000 euro per woning.

Desalniettemin is driekwart van de huiseigenaren te optimistisch over de waarde van de eigen woning, zo blijkt uit onderzoek van DNB. Een groot deel van de woningeigenaren is enkele jaren na het omslaan van de markt in 2008 nog van mening dat de waarde van de eigen woning niet is gedaald. DNB-onderzoekers stellen dat de overschatting van de woningwaarde samenhangt met twee psychologische processen. Ten eerste het eigendomseffect: naarmate een woning langer in

‘Een van de drie hypotheeken staat onder water’

bezit is, wordt het gevoel van eigendom sterker. Ten tweede de verliesaversie: een verlies van een bepaalde omvang heeft een groter effect op het welbevinden van mensen dan een winst van dezelfde omvang.

Jonge mensen

Het valt overigens tot nu toe mee met betalingsachterstanden en verliezen op hypotheeken. Uit cijfers van de Nationale Hypotheek Garantie (NHG) blijkt dat het aantal huishoudens dat een beroep doet op het waarborgfonds slechts gestaag oploopt sinds 2008. In het eerste kwartaal van 2014 deden 1.777 huishoudens voor in totaal zes miljoen euro een beroep op het fonds omdat zij na gedwongen verkoop met een restschuld bleven zitten. In totaal zit er voor 772 miljoen euro in de stroppenpot van het fonds waarvan de overheid de achtervang vormt.

Zo lang een huishouden met een restschuld niet noodgedwongen hoeft te verhuizen, lijkt er weinig aan de hand. Gedurende de looptijd van de hypotheek kan er worden gespaard om de restschuld op te vangen. Helaas zijn onderwaterhypotheeken vooral geconcentreerd bij jonge mensen die rond de piek in 2008 hebben gekocht en minder financiële ruimte hebben om extra af te lossen of te sparen. Daarom zijn zij afhankelijk van de toekomstige ontwikkeling van de huizenprijzen, wat het probleem van de onderwaterhypotheeken hardnekkig maakt. In een scenario van DNB, waarin de huizenprijzen vanaf 2014 jaarlijks met 2% zullen stijgen, komen de huizenprijzen pas over tien jaar uit op het niveau van 2008 en is driekwart van de onderwaterhypotheeken pas dan weer boven water.

Maatregelen hypotheekschuld

Jarenlang was de hypotheekrenteaftrek, het ‘H-woord’, een taboe in politiek Den Haag, maar de afgelopen jaren zijn er verschillende maatregelen genomen om de hypotheekschuld terug te dringen. Een greep uit de genomen maatregelen. Nieuwe hypotheeken moeten in dertig jaar annuïtair of lineair afgelost worden. En sinds 2013 geldt een wettelijke limiet aan de hypotheek: die mag hooguit 106% van de woningwaarde zijn tot 2018 en vanaf die datum hooguit 100% zijn, dus niet hoger dan de

waarde van de woning. Verder zijn in 2013 fiscale maatregelen ingevoerd die het aflossen van hypotheeken stimuleren. In de eerste drie kwartalen van vorig jaar is zo’n zeven miljard euro afgelost, oftewel 1% van de totale hypotheekschuld. Het zijn met name oudere mensen die een deel van hun hypotheekschuld aflossen. De reden daarvoor lijkt de lage rentestand te zijn. Sparen levert minder op dan versneld de hypotheekschuld aflossen.

Risico’s banken

DNB wijst erop dat de onderwaterhypotheeken een hardnekkig probleem vormen, maar dat van acute risico’s evenwel geen sprake is. Nederlandse gezinnen blijken ondanks de crisis trouw hun maandelijkse hypotheekbedrag te betalen. Daarom zijn de verliezen van banken op hun hypotheekportefeuille miniem. Voor banken schuilen de risico’s in de omvang van de hypotheekportefeuille: deze vormt 30% van de totale Nederlandse bankbalans. Daarnaast is er het risico van de financieringskant. De omvang van de hypotheekschuld op de balans van banken is groter dan het spaargeld dat daartegenover staat. Banken moeten dus lenen op de internationale kapitaalmarkten om het zogenoemde depositofinancieringsgat van 500 miljard euro te vullen. Risico daarbij is dat die financiering kan opdrogen in een crisissituatie.

Toekomstscenario

De Nederlandse huizenmarkt lijkt op te krabbelen nadat de prijzen in 2008 begonnen te dalen. In regio’s als Utrecht en Amsterdam trekt de vraag naar woningen inmiddels weer wat aan en over de hele linie zijn de huizenprijzen licht aan het stijgen. Tegelijkertijd staat op dit moment een van de drie hypotheeken onder water. De verliesratio’s op de hypotheeken zullen de komende tijd waarschijnlijk verder oplopen, zo verwacht DNB. Maar hoe dat in de praktijk zal uitpakken, laat zich lastig voorspellen. Dit is immers in sterke mate afhankelijk van de economische ontwikkelingen. Hoe dan ook, met de huidige maatregelen en de recente lichtpuntjes op de huizenmarkt, blijft de totale Nederlandse hypotheekschuld weliswaar hoog – maar zeker een stuk beter beheersbaar. •





Brazilië: de vervulde en onvervulde beloften van het WK

Met het organiseren van het WK voetbal dit jaar en de Olympische Spelen in 2016 staat Brazilië volop in de schijnwerpers. Maar de hoop op een economische boost lijkt vervlogen.

door Patrick van der Mee

De vreugde kon niet groter toen Brazilië in 2007 het WK voetbal kreeg toegekend én twee jaar later ook nog eens de Olympische Spelen. Eindelijk kon het grootste land van Zuid-Amerika laten zien waar het echt toe in staat is. De Brazilianen zouden de wereld versteld doen staan. Hoe anders ligt dat nu. In een paar jaar tijd sloeg het sentiment radicaal om van complete euforie naar massale protesten. Uit een enquête vlak voor de aanvang van het WK bleek dat nog maar de helft van de meer dan 200 miljoen Brazilianen achter het organiseren van de toernooien staat; dat waren er in 2008 nog vier van de vijf. En dat voor een land waar sport, en voetbal in het bijzonder, heilig is: het land met het absolute wereldrecord van vijf gewonnen WK voetbaltoernooien. Waar ging het in de afgelopen jaren toch zo mis?

Top vijf

Eigenlijk, en dat is de belangrijkste verklaring, zijn het WK voetbal en de Olympische Spelen voor veel Brazilianen onderhand hét symbool geworden voor de onvervulde beloften van de economische boom van de afgelopen jaren. De economische opmars van het land deed menig Braziliaan dromen van een beter leven. Die verwachting was niet ten onrechte. Jarenlang kende Brazilië een jaarlijkse economische groei van meer dan 5%. Het land groeide in de afgelopen twintig jaar uit tot de zevende grootste economie ter wereld, met een nominaal bruto binnenlands product van 1.858 miljard euro in 2013. Volgens het World Economic Forum was het een van de

meest competitieve landen ter wereld, en wist het als een van de weinige opkomende landen ter wereld zelfs op dit vlak snel de kloof met China en India te dichten. De verwachting is dan ook dat Brazilië eens tot de top vijf van economieën in de wereld gaat behoren. Pas sinds kort lijkt die uitbundige groei te worden getemperd.

Sinaasappelsap

De jaren 1950 – 2005 vormden een periode van een ongekende economische expansie en een explosieve bevolkingsgroei van 51 miljoen naar 187 miljoen Brazilianen. Vandaag de dag is Brazilië een *global powerhouse* op het gebied van de landbouw en industrie. Het land is een van de topspelers in de wereldwijde agribusiness geworden. Een paar voorbeelden. Brazilië is één van de grootste kippenexporteurs ter wereld, produceert 110 miljoen graan, levert 25% van de totale wereldsuikerproductie en 80% van al het wereldwijd geproduceerde sinaasappelsap. Voeg daarbij dat een derde van alle koffie in de wereld van het Braziliaanse platteland komt. Tegelijkertijd maakten de mijnbouw en industriële sector een enorme groeispurt door. Brazilië produceert elk jaar tientallen miljoenen staal en heeft een grote auto-industrie, waar het wagens produceert voor merken als Volkswagen, Hyundai en Citroën. Sinds de vondst van olie voor de kust van Rio de Janeiro heeft de petrochemische industrie een enorme vlucht genomen. En, last but not least, Brazilië heeft een enorme rijkdom aan mineralen en metalen: nikkel, tin, chroom,



uranium, bauxiet, koper, lood en goud. Momenteel is Brazilië de veertiende grootste goudproducent van de wereld met een productie van vijftig ton goud per jaar.

Het land haalt zijn energie vooral uit hydro-elektrische installaties, waaronder de grootste dam ter wereld: de Itaipudam op de rivier de Paraná. Daarnaast zijn er inmiddels drie kerncentrales gebouwd en staat de bouw van negentien nieuwe centrales in de planning voor 2020. Bovendien is Brazilië nu ook volledig zelfvoorzienend op het gebied van olie, waar het voorheen 70% van de olie moest importeren.

Banken

Tijdens de economische boom heeft ook de financiële sector een sterke groei gekend. Begin jaren negentig besloeg de Braziliaanse bankensector al 16% van het bbp. Anno 2014 staan meerdere banken in de top tien van grootste Braziliaanse bedrijven: Itaú Unibanco (op de derde plaats met een marktwaarde van 84,3 miljard euro), Banco Bradesco (vijfde plek met een marktwaarde van 54,3 miljard euro) en op de zesde plaats Banco do Brasil met een marktwaarde van 40,3 miljard euro. Naast deze Braziliaanse banken met vestigingen op zowat elke straathoek in de grote steden, hebben ook buitenlandse banken hun opwachting gemaakt in het straatbeeld. Retailbanken van Citibank (US), HSBC (UK) en Santander (Spanje) zijn nu overal te vinden. Van de Nederlandse financiële instellingen zijn op dit moment Rabobank en De Lage Landen zeer actief in Brazilië: zij staan op respectievelijk plaats 30 en 45 in de top vijftig van Braziliaanse banken.

Consumtenleningen

Trend in het Braziliaanse bankwezen is het financiële systeem toegankelijk te maken voor alle Brazilianen. Volgens de centrale bank van het land, Banco Central do Brasil, hebben veertig miljoen Brazilianen nog altijd geen toegang tot welke bankdienst dan ook: dat zijn dus twee van de tien inwoners. Brazilië loopt daarmee achter op andere, vergelijkbare opkomende landen, zeker wat consumentenleningen betreft. Dat laatste gaat trouwens de laatste jaren beter dankzij de opkomst van een alternatieve kredietverlening, waarbij de aanvrager het krediet terugbetaalt via het loon. De kosten van gewone leningen waren namelijk te hoog voor de gemiddelde consument. Banken hanteerden een rentepercentage van 44% voor

persoonlijke leningen en voor leningen bedoeld voor de aanschaf van duurzame goederen in winkels werd zelfs een rente van 54% gevraagd, zo blijkt uit cijfers van de centrale bank. Dat steekt schril af tegen de 25% rente die gevraagd wordt voor de alternatieve leningen en dat verklaart de groeiende populariteit van deze vorm van kredietverlening. Groot voordeel is bovendien dat deze leningen verstrekt kunnen worden aan al die miljoenen Brazilianen die geen bankrekening hebben.

Banco Central do Brasil

De centrale bank van Brazilië laat er geen misverstand over bestaan wat haar belangrijkste taak is: de koopkracht van de real, de Braziliaanse munt, te waarborgen. Nog altijd stijgen de prijzen van alledaagse goederen in een hoog tempo: de inflatie ligt nu al tien jaar rond de 6%. En in de decennia hiervoor, tot 1994, kende het land een huizenhoge inflatie, waardoor de prijzen bijna dagelijks moesten worden aangepast aan de koers van de dag. Meermaals zijn nieuwe munten en nieuwe koersen ingevoerd in pogingen het tij te keren. Wat hielp was het Plano Real van 1994: het plan waarbij eerst een eenheid van echte waarde werd gelanceerd en vervolgens een nieuwe munt, de real. Daarna werd een serie van fiscale en monetaire maatregelen ingevoerd die de overheidsuitgaven terugbracht en het rentepercentage omhoog stuwde. Hierdoor werd het land aantrekkelijk voor buitenlandse investeringen. Met deze inkomsten kreeg het land de betalingsbalans weer op orde.

Groei tempert

De Braziliaanse economie lijkt op dit moment langzaam tot stilstand te zijn gekomen. Kende Brazilië in 2010 nog een economische groei van 7,5%, dat wordt naar verwachting niet meer dan 0,6% in de eerste helft van dit jaar. Verschillende factoren zijn in het spel. Het land wordt getroffen door internationale prijsdalingen voor veel van zijn exportproducten en de binnenlandse bestedingen lopen terug. En door hoge belastingen en een achterblijvende infrastructuur blijven de productie en de concurrentiepositie achter.

Toen afgelopen jaar de prijzen van het openbaar vervoer en vooral die van de bussen werden verhoogd – met een relatief klein bedrag – was de maat vol voor veel Brazilianen. Er kwamen massale protesten, culminerend in een protest van



meer dan twee miljoen mensen in Rio de Janeiro tijdens de Confederations Cup: het oefentooi van het WK voetbal, dat altijd een jaar voor aanvang van het WK in het organiserende land wordt gehouden.

Veel beloften

Het WK voetbal en de spelen zouden naast nieuwe stadions ook grote infrastructurele werken opleveren en aldus het leven voor alle Brazilianen verbeteren, zo beloofden de politici die verantwoordelijk waren voor het binnenhalen van de toernooien. Zij hadden veel beloftes gedaan voor onder meer een betere gezondheidszorg. De wachttijd voor veel operaties in publieke ziekenhuizen bedraagt op dit moment meer dan een jaar. Dat is te lang. Beloofd werden grote investeringen in de bouw van ziekenhuizen en de opleiding van medisch personeel. En de slechte infrastructuur zou een boost krijgen met onder meer de aanleg van een hogesnelheidslijn tussen Rio de Janeiro en Sao Paulo. De vliegvelden in het land, die nu nog in handen van het leger zijn, zouden worden geprivatiseerd en gemoderniseerd. En private financiers zouden de portemonnee trekken voor de financiering van de bouw en renovatie van de voetbalstadions.

Ipanema

Veel van deze mooie beloften zijn niet of maar half ingelost. De aanleg van de stadions is vier keer duurder geworden dan begroot en dat komt deels voor rekening van de Braziliaanse belastingbetalers. De hogesnelheidslijn tussen de twee grote steden is afgeblazen, de vliegvelden zijn nog niet gemoderniseerd en de extra ziekenhuizen zijn er niet gekomen. De straten van Ipanema in Rio de Janeiro, één van de hotspots waar de stad tijdens de toernooien de sier mee zou moeten maken, zijn deels opgebroken en afgesloten omdat de aanleg van de metro lang niet klaar is. En zo zijn er nog tal van projecten die uiteindelijk niet zijn doorgedaan of zijn teruggebracht tot een fractie van wat de bedoeling was, mede door een stroperige bureaucratie en het kortetermijnbeleid van politici en planners. Dit alles tot grote woede van veel Brazilianen, die daarbij ook nog eens vermoeden dat er corruptie in het spel is bij een aantal van de mislukte projecten.

Brazilië

Hoofdstad: Brasilia

Staatsvorm: Federale Republiek

Oppervlakte: 8.514.877 km²

Aantal inwoners: 202 miljoen

Jongeren van 0 – 14 jaar:

24% van de bevolking

Nationale taal: Portugees

Religie: rooms-katholiek (65%),
protestant 22%

Munt: real

bbp per capita: 8.890 euro

Economie: landbouw 6%, industrie 26%,
dienstensector 68%

Werkgelegenheid: landbouw 16%, industrie
13%, dienstensector 71%

Werkloosheid: 4,9% (april 2014)

Percentage onder de armoedegrens: 21,4%

Vooruitblik

Met het binnenhalen van het WK voetbal blijkt nu dat het land zijn hand heeft overspeeld. Waar de FIFA vroeg om acht speelsteden, stond Brazilië erop dat het er twaalf zouden worden. Zo heeft de stad Manaus een nieuw stadion voor 47.000 toeschouwers, terwijl er daar bij een doorsneevoetbalwedstrijd hooguit 1.500 bezoekers komen kijken.

Dit WK wordt het duurste voetbaltoernooi ooit met een prijskaartje van naar schatting tien miljard euro. Naar verwachting zal het toernooi uiteindelijk 380.000 (tijdelijke) banen opleveren en 600.000 bezoekers trekken. De opbrengst uit reclame-inkomsten, uitgaven van toeristen in hotels en andere bestedingen wordt geraamd op acht miljard euro. Dat is een schijntje op de totale omvang van de Braziliaanse economie. Met de Olympische Spelen van 2016 in het verschiet ziet het er wat somber uit. Ook van de plannen voor deze spelen is nog maar weinig terechtgekomen. De stad heeft al een tik op de vingers gehad van het IOC omdat er nog geen enkel gepland stadion is gebouwd, afgezien van het al bestaande Engenhero-stadion waar de atletiekwedstrijden worden gehouden.

Veel Brazilianen zien het Olympisch sporttoernooi liever gaan dan komen, net als het WK nu. Ze ervaren het niet als hun *event*, maar als het toernooi voor de toeristen en de elite. Een sentiment dat wellicht kan veranderen als Brazilië goed scoort op het WK voetbal. Menig Braziliaan hoopt dat Neymar, Marcelo en al die andere sterspelers van het Braziliaans elftal schitteren op de grasmat. Met als ultieme droom dat de Braziliaanse spelers, ook wel 'de goddelijke kanaries' genoemd vanwege de gele kleur van het tenue en het 'hemelse' voetbal dat ze spelen, in staat zijn om voor de zesde keer het WK voetbal te winnen. Maar de hoop op een ware economische boost is helaas vervlogen. •



Kiev 7 maart 2014. Voor de IMF-noodlening keert Oleksander Petryk, plaatsvervangend bewindvoerder van de IMF-kiesgroep, terug naar zijn geboorteland. Samen met IMF-kiesgroepbewindvoerder Menno Snel voert hij de onderhandelingen hierover.

Op de bres voor Oekraïne

Van meet af aan krijgt Oekraïne steun van het IMF. En DNB geeft technische assistentie aan de centrale bank in Kiev.

door Marijke Hoogendoorn

Oekraïners verkeren in grote onzekerheid over de toekomst van hun land, huis en haard. Ze maken zich zorgen over hun veiligheid, werk en inkomsten. De economie verkeert al maanden in stagnatie, de vaste wisselkoers is losgelaten, de inflatie loopt op tot boven de 8% en banken met onderdelen in de Krim hebben het extra moeilijk. Vanuit DNB wordt de situatie scherp in de gaten gehouden. 'Iedere oorlogsdreiging brengt onrust op de financiële markten', stelt Carel van den Berg, coördinator van de internationale technische assistentie van DNB. 'Slecht nieuws zie je direct terug in de koersen. Maar voor DNB speelt er meer. Wij kijken of deze crisis een dreiging vormt voor de financiële stabiliteit in Oekraïne en Europa.' De impact van de Krimcrisis op de Europese economie is vooralsnog beperkt. Europa kan worden geraakt via hogere energieprijzen, handelsbeperkingen en uitzettingen van banken. Nederland loopt via geen van deze kanalen een bovengemiddeld groot risico. Individuele instellingen kunnen wel harder geraakt worden door concentraties in Oekraïne of Rusland. Voor het voorkomen van besmetting naar Europa is het van groot belang dat het conflict niet verder escaleert.

IMF-hulp

Het IMF biedt onder voorwaarden hulp aan landen in nood. Ook nu weer. Het toeval wil dat Nederland en Oekraïne in dezelfde IMF-kiesgroep zitten, een groep van vijftien landen die samenwerken in het Fonds. En, nog meer toeval of niet, op dit moment zijn het een Nederlander en Oekraïner die als bewindvoerder en plaatsvervangend bewindvoerder voor deze groep werken: Menno Snel en Oleksander Petryk (foto hiernaast). Bewindvoerders vormen het dagelijks bestuur van het IMF: zij worden gekozen door de verschillende landen die lid zijn van het IMF. Nederland vertegenwoordigt samen met

België de belangen van ons land, Oekraïne en de dertien andere landen van deze IMF-kiesgroep. Begin maart togen Petryk en Snel naar Oekraïne voor de onderhandelingen over een noodlening. Afsproken is dat het IMF een lening van ruim 12,2 miljard euro voor twee jaar verstrekt, onder voorwaarde dat het land de nodige hervormingen doorvoert.

Trainingen

Vanaf het eerste uur hebben DNB en de National Bank of Ukraine (NBU) een goede relatie. Direct bij het toetreden van Oekraïne tot de Nederlandse IMF- en Wereldbankkiesgroep in 1992 trok dit land aan de bel voor een bruglening om de lidmaatschapsbijdrage van de Wereldbank te betalen. DNB schoot te hulp. Direct daarna kreeg het land de beschikking over financiële middelen van de Wereldbank. Zo kon Oekraïne de DNB-lening binnen een uur weer afbetalen. Van meet af aan krijgt Oekraïne veel steun van het IMF, de Wereldbank en de VS. Ook DNB geeft sinds jaar en dag technische assistentie aan de NBU. Sinds 1999 hebben 300 medewerkers van de NBU deelgenomen aan trainingen bij DNB en zijn ruim vijftig DNB-medewerkers naar Kiev afgereisd om trainingen te geven aan bijna 1.400 NBU-collega's. Voeg daarbij de tien NBU-medewerkers die deelnamen aan de kiesgroepworkshops die de Duisenberg School of Finance organiseert sinds 2010.

Voor dit jaar staan zeven trainingen op het programma over thema's als Basel III en macrostresstesten. Nu de situatie zo sterk verandert, kan de NBU ook met speciale verzoeken komen. En daar wil DNB zeker op ingaan, mits ook Den Haag extra geld beschikbaar stelt uit het speciale potje voor steun aan kiesgroeplanden. Zo kan Nederland nu laten zien dat we er zijn voor de Oekraïne. •

‘Centrale bank gebaat bij constructieve ondoorzichtigheid’

‘Het VK wordt geen eilandstaat waar instellingen zich gaan vestigen omwille van de milde regelgeving.’ Een interview met Charles Goodhart.

door Jon Frost

Over de toekomst van het centraal bankieren gingen internationale experts met elkaar in debat op de conferentie van 25 en 26 april ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan van de Nederlandsche Bank. Daar was ook Charles Goodhart, emeritus hoogleraar aan de London School of Economics en oud-monetair adviseur van de Bank of England. Hij maakte tijd vrij voor een interview met econoom Jon Frost van DNB.

Wat viel u op in de speech van ECB-president Mario Draghi bij de opening van deze conferentie?

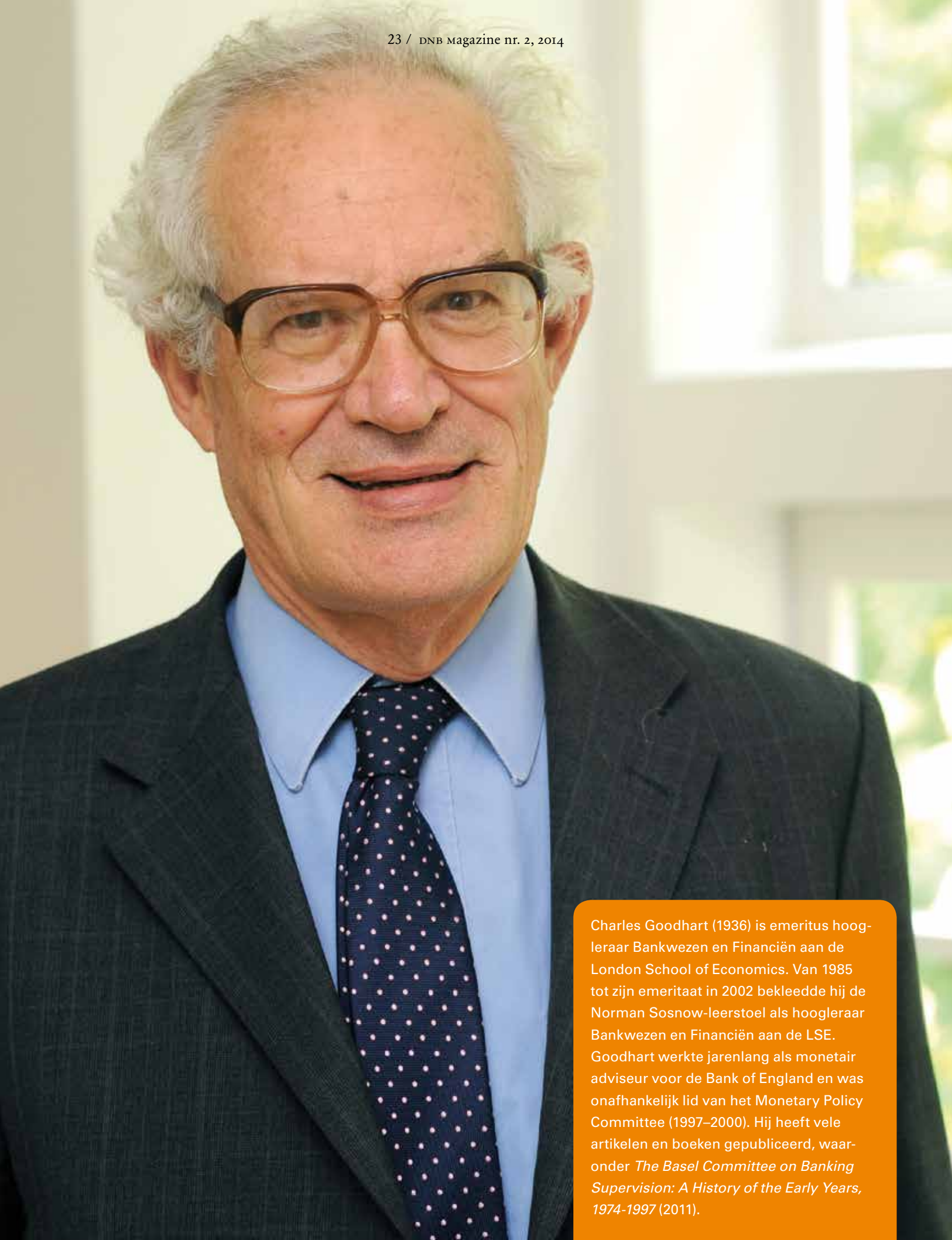
‘Toen president Draghi begon over transparantie en verantwoording, verwachtte ik de aankondiging dat de Raad van Bestuur van de Europese Centrale Bank voortaan een beknopt verslag van zijn vergaderingen zou publiceren. Die kwestie speelt al enige tijd en deze conferentie leek me een prima gelegenheid voor zo’n primeur. Het logische gevolg daarvan had ik niet ingezien, namelijk een heroverweging van de vergaderfrequentie van de Raad van Bestuur. Een van de argumenten van Draghi is dat elke vergadering dan twee media-events oplevert: de vergadering met aansluitend de persconferentie, en daarna de publicatie van de overwegingen. Daarmee creëer je een nieuwe reeks marktgevoelige momenten. Ook krijgen de ECB-medewerkers er extra werk aan om in de notulen de juiste toon te treffen, met alle nuances. Ik vind het dan ook heel terecht om te overwegen het aantal vergaderingen terug te brengen, al lijkt de discussie daarover nog gaande.’

In uw toespraak sprak u over constructieve ondoorzichtigheid. Wat bedoelde u?

‘Dat was een grapje! Mijn ervaring bij de Bank of England is dat er een bandopname van de bestuursvergadering wordt gemaakt, en dat die wordt gewist zodra het secretariaat alles heeft verwerkt tot afgeronde notulen – gelukkig maar, want een weergave van een mondelinge discussie maakt altijd een onsamenhangende indruk. Gesproken Engels en geschreven Engels zijn twee volstrekt verschillende talen, vooral bij mensen die vaak samenwerken en over dezelfde achtergrondkennis beschikken. Volgens mij zou openbaarmaking van de opname een zeer aanzienlijk risico opleveren, omdat de dynamiek van de vergadering erdoor verandert. Ik heb dit zelf niet meegevoelt, maar mij is verteld dat de vergaderingen van de Federal Open Market Committee van de Fed van karakter veranderden nadat besloten was de bandopnamen openbaar te maken, ook al gebeurt dat pas vijf jaar na dato. Sommige comitésleden kwamen met compleet uitgeschreven speeches aanzetten om die integraal voor te lezen voor de microfoon.’

U schreef in 1988 het boek *The Evolution of Central Banks*. Hoe ziet u de ontwikkeling van DNB?

‘Zoals DNB-president Knot al benadrukte in zijn openingswoord was DNB aanvankelijk niet echt een centrale bank. Het was een overheidsbank. Ze was zelfstandiger dan andere centrale banken, maar speelde nauwelijks een rol op het gebied



Charles Goodhart (1936) is emeritus hoogleraar Bankwezen en Financiën aan de London School of Economics. Van 1985 tot zijn emeritaat in 2002 bekleedde hij de Norman Sosnow-leerstoel als hoogleraar Bankwezen en Financiën aan de LSE. Goodhart werkte jarenlang als monetair adviseur voor de Bank of England en was onafhankelijk lid van het Monetary Policy Committee (1997–2000). Hij heeft vele artikelen en boeken gepubliceerd, waaronder *The Basel Committee on Banking Supervision: A History of the Early Years, 1974-1997* (2011).

van monetair beleid. Dat veranderde pas in het begin van de twintigste eeuw. DNB heeft uitstekende presidenten gekend, vooral in de jaren na 1945. Grote namen zijn bijvoorbeeld Holtrop en Zijlstra: zij genoten wereldwijd bekendheid en aanzien. In die zin heeft DNB zeker bijgedragen aan de theorie en praktijk van het centraal bankieren. Opvallend is dat de Britse en Nederlandse centrale bank dezelfde traditie hebben, met de voor beide karakteristieke werkwijze van ‘wees pragmatisch: sta niet te lang stil bij ideologische kwesties maar bedenk hoe je de dingen het best kunt aanpakken.’

In zijn boek *Lombard Street* (1873) adviseerde Walter Bagehot centrale banken vrijelijk en tegen een hoge rente krediet te verstrekken. Sinds de crisis doen ze dat, zij het tegen een lage rente. Goede zaak?

‘De eerste taak van een centrale bank is voldoende liquiditeit verschaffen. Volgens een theoretische stroming moeten centrale banken geen krediet aan individuele instellingen verlenen, maar liquiditeit scheppen voor de markt als geheel. Die redenering is door de crisis grotendeels gelogenstraft. Centrale banken hebben inderdaad omvangrijke kredieten in de markt uitgezet, maar die liquiditeit is opgepot, onder meer uit vrees voor tegenpartijrisico. De gedachte dat je niet hoeft te beslissen welke markten en welke banken steun nodig hebben mits je maar generiek liquiditeit schept, is onjuist gebleken.’

Hoe moet een centrale bank omgaan met insolvable banken?

‘Een centrale bank kan geen kapitaal scheppen, dus evenmin insolvable banken solvabel maken. Theoretisch kan een bank een liquiditeitstekort hebben door een technische oorzaak – een computerstoring bij de Bank of New York bijvoorbeeld. Maar dat komt heel zelden voor. In het algemeen zijn liquiditeitsproblemen een indirect gevolg van twijfel aan de solvabiliteit van een bank. In dat verband maak ik me zorgen over bepaalde aspecten van de Dodd-Frank Act, die bepaalt dat een bankfaillissement pas mag worden afgewikkeld nadat insolvableiteit is vastgesteld op basis van boekwaarde. In de praktijk gaat daar veel tijd mee gemoeid, terwijl ingrijpen in een veel vroeger stadium gewenst is.’

Wanneer moet een centrale bank dan de stekker eruit trekken?

‘Dat is een lastige vraag. In de zogenoemde ‘living will’ van banken is sprake van twee stadia, herstel en afwikkeling, die beide deel uitmaken van de EU-Richtlijn herstel en afwikkeling

van banken. Mede om juridische redenen vindt afwikkeling pas in laatste instantie plaats. Ik vind dat er veel meer nadruk moet worden gelegd op de herstelfase – daar wordt op dit moment nauwelijks aan gewerkt.’

Sinds de crisis zijn beleidsmakers met een vracht nieuwe regelgeving voor banken gekomen. U sprak over het procyclische karakter van regelgeving. Maakt u zich zorgen dat beleidsmakers de put dempen nu het kalf verdrongen is?

‘Dat is een heel toepasselijke beedspraak. Men wil dat er tijdens een hoogconjunctuur buffers worden opgebouwd voor slechtere tijden. In werkelijkheid gebeurt natuurlijk bijna precies het tegenovergestelde, want na een neergang komt iedereen tot de conclusie dat de buffers ontoereikend waren, en nemen ze direct maatregelen – die op zichzelf meestal verstandig zijn – om buffers op te bouwen. En dan volgt het herstel en gaat alles weer goed, en lijkt het weinig zinvol om meer buffers op te bouwen. De financiële intermediairs zoeken manieren om de regelgeving te omzeilen, en verkondigen dat de regels niet nodig zijn. Dus zie je dat de regelgeving en de buffers verwateren in tijden van hoogconjunctuur. Zo worden beleidsmakers gestimuleerd om in de praktijk het tegendeel te doen van wat de theorie aanbeveelt.’

Maakt u zich zorgen over tegenstrijdigheden in de Europese regelgeving gezien het asynchrone integratieproces in de EU en het eurogebied?

‘Niet echt. Hooguit zitten we in het VK met het probleem dat we veel verder zijn met de regelgeving over de structuur van banken. Wij voeren de Vickers-hervormingen in, die waarschijnlijk veel ingrijpender zullen blijken dan de implementatie van het rapport van de Commissie-Liikanen in de EU. Het VK wordt dus geen eilandstaat waar instellingen zich gaan vestigen omwille van de milde regelgeving.’

Gaat u nog meemaken dat het VK op de euro overgaat?

‘Niet binnen afzienbare tijd. Maar de afzienbare tijd is niet veel meer dan twee jaar vooruit. Doorgaans willen mensen meedoen met iets dat succes heeft, vooral als het meer succes heeft dan hun eigen systeem. Op dit moment maakt het eurogebied op de buitenstaander geen succesvolle of soepel functionerende indruk. Als het eurogebied er plotseling economisch veel gunstiger zou komen voor te staan, terwijl het VK juist in de problemen raakt, dan kan de stemming heel snel omslaan.’ •

De strijd tegen corruptie

De financiële sector moet maatregelen nemen tegen corruptie. DNB geeft handvatten om omkoping en belangenverstrengeling tegen te gaan.

door Marijke Hoogendoorn

Dure cadeaus aannemen? Werken in een politiek instabiel land? Het zijn allemaal situaties waarin een onderneming kwetsbaar kan zijn vanwege het risico van belangenverstrengeling en omkoping. Ieder incident op dit vlak doet afbreuk aan de integriteit en het vertrouwen in de financiële sector. Ieder incident is er dus één teveel. DNB verwacht dan ook dat financiële ondernemingen alles in het werk stellen om hun integriteit te borgen. Handvatten daarvoor biedt DNB in de nieuwe brochure 'Good practices bestrijden corruptie'.

Corrupt land

DNB heeft onderzoek gedaan bij een groep banken en verzekeraars. Daaruit blijkt dat ondernemingen het risico van corruptie weliswaar onderkennen, maar dat vaak niet over de volle breedte doen en niet voldoende aanpakken. Een onderneming kan bijvoorbeeld de risico's bij haar klanten scherp in het vizier hebben, maar voorbij gaan aan de risico's binnen de eigen organisatie. DNB verwacht dat iedere onderneming alle voor haar relevante risico's in kaart brengt. Neem bijvoorbeeld het geografische risico: activiteiten in een corrupt land vergroten de kans om betrokken te raken bij omkoping en/of belangenverstrengeling. En zodra een onderneming al die risico's helder in het vizier heeft, moet zij passende beheersmaatregelen nemen.

WK voetbal

Voorbeelden van goede gebruiken zijn er zeker, zo blijkt ook uit de DNB-brochure. Het WK voetbal kan bijvoorbeeld een prima moment zijn om het beleid voor relatiegeschenken, entertainment & gastvrijheid onder de aandacht van alle medewerkers te brengen. De voorzitter van de raad van bestuur van een financiële onderneming doet dit traditiege-



trouw bij elk groot sportevent. En dat werkt. Gelukkig, want juist op dit terrein zijn ondernemingen kwetsbaar: met het accepteren van een cadeau kan een situatie van wederkerigheid ontstaan, en die kan zakelijke besluiten beïnvloeden, en in het ergste geval ontaarden in regelrechte omkooptchandalen. De verleidingen zijn groot in de financiële sector en keer op keer blijkt de medewerker de zwakste schakel te zijn. Hebzucht is veelal de drijfveer zich in te laten met corrupte praktijken, en daar moet een onderneming blijvend alert op zijn. Iedere onderneming moet continu investeren in het risicobewustzijn van de medewerkers, onder meer door regelmatig trainingen te geven en de effectiviteit daarvan te meten. Daarbij moet een onderneming beschikken over een duidelijk protocol voor het melden en onderzoeken van integriteitsincidenten.

Derde partijen

Ook mogelijke belangenverstrengeling kan leiden tot corruptie. Er is een hoger risico op corruptie zodra de belangen van medewerkers niet evenwijdig lopen met de belangen van de onderneming. Hier biedt DNB eveneens handvatten ter voorkoming van corruptie. Zo kan een onderneming medewerkers opgave laten doen van al hun nevenfuncties en eisen dat ze deze alleen mogen vervullen indien de onderneming dat goedkeurt. Een onderneming moet ook scherp in beeld hebben in welke landen en voor welke activiteiten ze gebruik maakt van derde partijen. En maatregelen nemen, bijvoorbeeld door alle betalingen aan derde partijen altijd conform het vierogen-principe te laten fatteren. Daarbij kan een onderneming ook controleren of de bedragen marktconform zijn. •



Martijn van Kreij

door Alexander Strengers
Voorzitter Kunstcommissie

Een stukje Tuinman: dat zie je in viervoud terug in het kunstwerk van Martijn van Kreij. Voor dit werk liet hij zich inspireren door het felgekleurde schilderij De Tuinman van de Russische kunstenaar Kazimir Malevich. Op zijn eigen, karakteristieke wijze gaat Van Kreij hiermee aan de haal: hij tekent het na, en dan nog een keer, en dan nog een keer, en al doende creëert hij zo een nieuw kunstwerk. Het is de herhaling en het gelijktijdig tonen van eenzelfde fragment dat ons doet terugdenken aan werken van aan Andy Warhol en andere kunstenaars van de 20ste eeuw.

Martijn van Kreij (Middelrode, 1978) volgde een opleiding aan de Akademie voor Beeldende Kunsten St. Joost in Breda en aan de Rijksakademie te Amsterdam. Van Kreij laat zich inspireren door bekende schilderijen uit de twintigste eeuw, een tijdperk waarin er nog grote ideologieën bestonden. Zijn belangstelling gaat vooral uit naar de modernistische tradities van deze eeuw. Hij kiest een kunstwerk uit deze periode, bijvoor-

beeld een schilderij, en selecteert daar een klein fragment uit. Dat fragment vergroot hij uit en vervolgens gaat hij dat dupliceren. In dat proces gaat het oorspronkelijk figuratieve werk over in abstract werk, en daarmee dupliceert hij weer de ontwikkeling die de moderne kunst in de 20e eeuw ook heeft doorgemaakt. Hoewel Van Kreij zijn werk losmaakt van het origineel en het overbrengt naar onze tijd, blijft het nieuwe werk wel altijd onlosmakelijk met het origineel verbonden. Hij neemt daarbij een positie in tussen de oorspronkelijke kunstenaar, de kijker en het nieuw ontstane werk.

De tijd die museumbezoekers gemiddeld aan kunstwerken besteden is negen seconden. Met zijn werken doet Van Kreij een appel op de kijker om grondiger te kijken, de duplicaten naast en bij elkaar te beschouwen en de verschillen en overeenkomsten te ontdekken. Die ontdekkingstocht wordt zo een moment van contemplatie en intensieve beleving. Een beleving waarbij de kijker de tijd vergeet. •

Martijn van Kreij
Untitled (Malevich, The Gardener), 2011
Gouache, 42x30 cm

Colofon

DNB Magazine is een uitgave van de Nederlandsche Bank.

Redactieadres:
DNB Magazine
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN
Amsterdam
e Magazine@DNB.nl
www.dnb.nl

Hoofdredactie:
Flore Kraaijeveld

Eindredactie:
Marijke Hoogendoorn

Aan dit nummer werkten mee:
ANP Photo, Jon Frost, Maarten Huisman (foto Willem I prijsuitreiking) Kees Hummel (foto's pag. 11 en 13), Patrick van der Mee, Rob Meulemans, Henk Rougoor (In Beeld), Alexander Strengers, Rutger Vahl, Simon de Wilde.

Vormgeving en druk:
Joh. Enschedé Amsterdam
(vormgeving)
Fd-Repro en Post (productie)
Drukkerij De Bink (drukkerwerk)

Abonnementen
Een abonnement op DNB Magazine is gratis en uitsluitend schriftelijk of per e-mail aan te vragen. Adreswijzigingen en opzeggingen eveneens schriftelijk opgeven.

Abonnementsadministratie:
DNB Magazine
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
Aanvraagmagazine@dnb.nl

Artikelen uit DNB Magazine mogen niet zonder toestemming van de redactie worden overgenomen.





Voetbal, carnaval, de Copacabana: iedereen droomt van een vakantie in Brazilië. Maar dat zit er voor de meesten van ons niet in. Meedoen met de tentoonstelling MixMax Brasil in het Tropenmuseum Junior biedt een mooi alternatief om iets van de Braziliaanse cultuur te ontdekken. Foto van Henk Rougoor.